

1

Het begon allemaal op een vrijdagmiddag. Meester Patrick stond op, schoof zijn stoel naar achteren en pakte een stapeltje papier van tafel.

‘Luister goed,’ zei hij. ‘We hebben er al een paar keer over gesproken dus ik hou het kort: volgende week krijgen jullie vier dagen de tijd om in kleine groepjes een werkstuk te maken. Vrijdag zijn de presentaties, en alles wat jullie verder nog moeten weten, staat op dit werkblad. Als er vragen zijn, hoor ik het graag.’

Hij gaf het stapeltje aan Thijs, die meteen begon met uitdelen. Toen het werkblad op mijn tafel viel, zag ik een kind door het raam gluren. De zon scheen fel naar binnen waardoor ik het gezicht niet kon onderscheiden, maar ik zag het hoofd langzaam heen en weer bewegen alsof het op zoek was naar iemand. Ik grinnikte. Dat gebeurde elke dag: buiten spelende kleuters, die stiekem uit de zandbak klommen en op zoek gingen naar oudere broertjes of zusjes. Natuurlijk mocht dat niet van de juffen, maar ze deden het toch.

Ik draaide mijn hoofd naar mijn tafelgenoten

Mehmet en Myrthe, toen er een vreemde geur in mijn neus gleed. De prikkels waren zo sterk dat ik er duizelig van werd. Speurend keek ik om me heen. Waar kwam die geur vandaan?

‘Heb jij soms een puf gelaten?’ vroeg ik aan Mehmet.

‘Het stinkt hier altijd, Tommie boy,’ zei hij met een vies gezicht. ‘Da’s die goedkope kermisparfum van hem.’

Hij knikte naar de meester maar die was het niet, dat wist ik zeker. Dit was een andere geur. Eigenlijk helemaal niet smerig, maar zoet en onbekend, alsof ik midden op de markt stond.

‘Laat maar,’ mompelde ik en op hetzelfde moment verdween de geur, even snel als hij gekomen was. Ik keek weer naar buiten en zag dat de kleuter ook weg was.

‘Zullen wij het samen doen?’ vroeg Myrthe.

‘Prima,’ knikte Mehmet. Hij draaide zijn hoofd richting de meester die van alle kanten met vragen werd bestookt.

‘Mees vindt het ook goed,’ zei hij tevreden. ‘Kom op, we zoeken een rustige plek. Hier kan ik niet nadenken.’

Even later zaten we in het overblijflokaal.

‘Wat gaan we doen?’ vroeg Myrthe terwijl ze het werkblad aandachtig doorlas. ‘Volgens mij mag het over van alles gaan: landen, beroepen, dieren, hobby’s.’

Ze dacht even na.

‘Mij lijkt een land wel leuk.’

‘Prima!’ riep Mehmet. ‘Turkije natuurlijk! Da’s het mooiste land ter wereld!’

‘Ik ga voor Engeland,’ zei Myrthe. ‘En dan doen we de presentatie in het Engels!’

Ze keken allebei naar mij. Ik dacht na. Een land leek me uitstekend. Engeland, Turkije, het maakte me niet uit.

Toen hoorde ik de muziek.

Het was getingel. Eerst zachtjes, ver weg, maar steeds harder, alsof een onzichtbare band op weg was naar het overblijflokaal. Ik legde mijn handen tegen mijn oren, maar het geluid verdween niet. Het had een vreemd ritme, langzaam en snel, dan weer hoog, dan weer laag. Het had iets verwarrends maar het was ook mooi: diepe, volle klanken, geroffel op potten en pannen. Zoiets had ik nog nooit gehoord. Het leek wel muziek van een andere planeet.

Plotseling stopte de muziek en klonk er een kinderstem:

‘Indonesië.’

Ik schrok me dood en boog voorover: waar kwam die stem vandaan?

‘In-do-ne-sië...’ galmde het opnieuw, dit keer langzaam, in lettergrepen, alsof ik het nooit meer mocht vergeten.

‘Wat doe je?’ vroeg Mehmet. ‘Ben je aan het bidden?’

Ik was veel te geschrokken om antwoord te geven.

‘Gaat het, Tom?’ vroeg Myrthe bezorgd. ‘Wat is er?’
Ik kwam overeind en keek naar de vragende gezichten tegenover me. Hoorden zij dan niks?

‘Ga je nog wat zeggen?’ vroeg Mehmet.

‘Weet je al wat?’ drong Myrthe aan.

Nee dus. De stem had het tegen mij – ik was de enige die wat hoorde.

‘*In-do-ne-sië...*’ klonk het voor een derde keer, maar nu dreigend, als een bevel. Mijn voeten begonnen te tintelen, tot ze gloeiden, alsof ik in een heet bad stond. Langzaam kroop het verschrikkelijke gevoel omhoog mijn benen in.

‘Indonesië!’ riep ik uit.

En weg was de pijn.

‘Wat moet je daar nou over vertellen?’ sputterde Mehmet tegen. ‘Indonesië ligt aan de andere kant van de wereld! Turkije is maar twee dagen met de auto!’

‘Klinkt wel spannend,’ zei Myrthe. ‘Maar hoe komen we aan informatie?’

‘Weet ik veel,’ antwoordde ik verward. ‘Er zijn toch reisbureaus? En we kunnen in de bieb zoeken, daar hebben ze vast wel iets.’

‘Doe maar niet,’ zei Mehmet beslist. ‘Laten we gewoon Turkije nemen, er wonen heel veel Turken in Nederland.’

Hij keek op zijn horloge. Het was bijna tijd. Myrthe deed een voorstel.

‘Ik heb een idee,’ zei ze. ‘Iedereen vertelt iets over

het land van zijn keuze, en daarna beslissen we wat we gaan doen.'

'Perfect!' riep Mehmet. 'Ik begin!'

Hij stond op en zette zijn handen in de zij.

'Turkije is het oudste land van de wereld. Je kunt er skiën, bergen beklimmen, zwemmen, jagen, duiken! Turkije heeft alles. En je moet daar alleen naar school als je zelf wilt!'

Triomfantelijk keek hij ons aan.

'Klaar?' vroeg Myrthe.

Mehmet knikte en trok een gezicht alsof hij al gewonnen had.

'Mooi zo,' vervolgde Myrthe. 'Ik ga voor Engeland. Robin Hood en James Bond komen daarvandaan. En Londen is de mooiste stad ter wereld. Ik ben er twee keer geweest met m'n ouders. In Londen heb je het paleis van de koningin en een heel gave dierentuin. En ze eten er patat uit een krant!'

Ze keek naar mij.

'Nou jij.'

Ik zuchtte en dacht na. Indonesië, had de stem me opgedragen, maar wat viel daarover te vertellen? Ik kende het alleen uit de atlas.

Toen sprak de stem weer, langzaam en duidelijk. Het was een vreemde, onbekende stem, die mij gebruikte om zijn boodschap door te geven!

'Indonesië is een van de grootste landen ter wereld. Je hebt er prachtige dieren: slangen die tien meter kunnen

worden, apen die soms dorpen aanvallen, tijgers, draken, zwijnen en vogels in alle kleuren.'

'Komt er nog wat van?' vroeg Mehmet. Zijn wenkbrauwen wipten ongeduldig op en neer. Blijkbaar was ik nog steeds de enige die wat hoorde, dus ik herhaalde de zinnen die me waren ingefluisterd.

De stem ging verder.

'In Indonesië zijn geheimzinnige mannen en die noem je doekoens. Ze helpen je als je ziek bent, maar ze kunnen je ook vervloeken. Doekoens kunnen zichzelf onzichtbaar maken, ze veranderen van vorm en zijn soms op tien plaatsen tegelijk. In Indonesië hebben de mensen een glimlach voor alles, ook als ze droevig of kwaad zijn.'

Toen zweeg de stem.

Opnieuw herhaalde ik de boodschap. Mehmet keek me hoofdschuddend aan.

'En daarom, dames en heren,' sprak hij als een circusdirecteur, 'noemen ze deze man De Studiebol. Jij moet niet zoveel boeken lezen, Tommie boy, daar word je kaal en lelijk van.'

Ik probeerde te lachen, wat moest ik anders? Zeggen dat er een geheime stem in mijn hoofd zat? Wie zou me geloven? Ik kon het zelf niet eens geloven.

'Ik vond dat van die glimlach wel heel mooi,' zei Myrthe. 'Een glimlach voor alles...'

'Mooi? Dom, zul je bedoelen!' riep Mehmet. 'Wie

gaat er nou lachen als hij kwaad is of moet janken? Zoiets doen wij in Turkije niet, hoor.'

Ik haalde mijn schouders op. Mehmet had groot gelijk.

'Goed,' zei Myrthe. 'Wat doen we nu?'

'Loten,' zei Mehmet onmiddellijk.

Hij haalde een dobbelsteen uit zijn zak. 'Wie het hoogst gooit, wint.'

Hij keek naar Myrthe.

'Jij begint.'

Myrthe pakte de dobbelsteen en liet die over de tafel rollen: een vier.

'Nou ik! Nou ik!' riep Mehmet. Hij gooide de dobbelsteen hoog in de lucht, bijna tegen het plafond aan. Een vijf.

Ik was aan de beurt: diep in mijn hart hoopte ik op alles onder de vijf. De dobbelsteen rolde over de tafel en na een paar tellen lag er een zes voor mijn ogen.

'Indonesië dus,' zei Myrthe een beetje teleurgesteld. 'Gefeliciteerd.'

Mehmet pakte de dobbelsteen en bekeek hem van alle kanten.

'Valsspeler,' grinnikte hij toen.

Ik had hem graag gelijk gegeven, want voor het eerst in mijn leven was een zes het laatste waarop ik zat te wachten.

Het werd dus Indonesië, daaraan viel niet te ontkomen. Maar hoe kon ik blij zijn met een keuze die ik niet zelf had gemaakt?

Toen ik buiten kwam zag ik tussen de wachtende ouders een jongen die in zijn eentje op de rand van de zandbak zat.

Ik kende hem niet. Hij was klein, droeg een lange dichtgeknoopte jas en had een bruin gezicht met ingevallen wangen. Op zijn hoofd zat een grappig wit mutsje. Terwijl ik naar hem keek, waaide een zoete geur me tegemoet, de geur uit de klas!

De jongen staaarde een beetje treurig voor zich uit en zijn linkerbeen hing slap opzij, alsof hij van plan was iemand te laten struikelen. Wie was hij? Een nieuwe leerling? Iemand die zijn broertje of zusje kwam halen? Iemand van een andere school die ruzie zocht?

Plotseling draaide hij zijn hoofd mijn kant op en we keken elkaar een paar seconden aan. Toen veerde de jongen overeind en wandelde zonder om te kijken het plein af. Tijdens het lopen trok hij met zijn linkerbeen, alsof hij kramp had gekregen van het lange zitten.

Ik wilde hem achterna gaan, maar een harde klap tussen mijn schouders weerhield me.

‘Hé, gek! Waar kijk je naar?’

Het was Mehmet. Links en rechts van hem renden tientallen kinderen schreeuwend de school uit, op zoek naar hun ouders.

Snel draaide ik me terug, maar de jongen was verdwenen. Het enige bewijs van zijn aanwezigheid was de scherpe geur die nog als een onzichtbare wolk om me heen hing.

Met Myrthe en Mehmet liep ik naar huis. Onderweg schoot er van alles door mijn hoofd: de geur, de stem, het getingel, die jongen, ik kon nergens anders meer aan denken. Wat wist ik van Indonesië? Ik was er nog nooit geweest!

‘Gaat het?’ vroeg Myrthe opeens.

‘Hoezo?’ zei ik afwezig.

‘Je bent zo stil. Waar denk je aan?’

‘Ik zit te denken hoe we het zullen aanpakken,’ loog ik snel.

We liepen verder en ik baalde. Mehmet en Myrthe hadden prachtige dingen gezegd over Turkije en Engeland, en ik? Ik had een stem gehoord, een boodschap herhaald. Geleende woorden, niks om trots op te zijn. Maar moest ik me daar schuldig over voelen? Ik had er toch ook niet voor gekozen?

‘Je hebt toch wel een idee, hoop ik?’ zei Mehmet ineens. ‘Jij moest zo nodig voor Indonesië gaan.’

‘Ja, ja, tuurlijk,’ zei ik zonder hem aan te kijken. ‘Maar dat is nou zo... Weet je, dat van Indonesië... daarnet...’

Ik bleef staan.

‘Ja?’ drong Myrthe aan. ‘Wát daarnet?’

Ik twijfelde. Kon ik de waarheid vertellen? Zouden ze geloven wat er gebeurd was? Het leek te gek voor woorden, waarschijnlijk zouden ze alleen maar lachen. En terecht. Had ik ook gedaan als ze mij zoiets zouden vertellen. Maar toch... Er was iets gebeurd. Wat het precies was wist ik niet, maar er was iets vreemds gebeurd.

'Dat van Indonesië... dat was ik niet...'

'Wat klets je nou, man?' viel Mehmet me in de rede. 'Ik heb je toch gehoord?'

'Beloven jullie niet te lachen?'

Mehmet en Myrthe knikten.

'Beloven jullie je kop te houden?'

'Crisis, man! Vertel het nou!'

Mehmet knalde bijna uit elkaar; hij moest weten wat er aan de hand was.

'Zweer het.'

Mehmet stak twee vingers omhoog en spuugde op de grond.

Myrthe knikte kort.

'Ik ook.'

'Oké,' zei ik opgelucht. 'Dat verhaal over Indonesië, dat kwam niet van mij. Er was ineens muziek en een stem. Iets anders, maar niet ik.'

Het bleef even stil.

'Het was echt niet voorbereid!' ging ik door. 'Wat weet ik nou van Indonesië?!'

Mehmet klakte met zijn tong.

'Dit klinkt echt gek, man. Bedoel je misschien een geest of zo?'

'Geesten bestaan niet,' zei Myrthe beslist.

'Zeker weten van wel!' riep Mehmet verontwaardigd. 'Geesten zijn echt! In Turkije heb je heel veel geesten! Djinns noem je die. Als je iets fout hebt gedaan, laten ze je nooit meer met rust.'

'Het was geen geest,' mompelde ik. 'Gewoon ge-

tingel en een stem, een kinderstem. De woorden kwamen vanzelf, ik had er niks mee te maken. Kom op, hoe weet ik nou wat doekoens zijn?’

‘Leek die stem ergens op?’ vroeg Myrthe. ‘Herken- de je de klank?’

Ik dacht na, maar het had geen zin.

‘Geen idee. Gewoon, een kinderstem. Hoog, laag, weet ik veel, hij was er gewoon.’

‘Hij?’ zei Myrthe. ‘Het was dus een jongen?’

‘Dat zal wel. Ik weet het niet.’

Het was een stom verhaal, ik wist het. Misschien lag het aan de temperatuur. Laatst was de verwar- mingsketel van de school op hol geslagen zodat ie- dereen met koppijn naar huis ging. Vandaag was het wel warm, maar verder prima uit te houden.

Op de hoek van de straat namen we afscheid. Het laatste stukje naar huis liep ik alleen.

Af en toe keek ik over mijn schouder, maar de ge- heimzinnige jongen met zijn rare been dook nergens meer op.

2

Mijn moeder was druk bezig in de tuin. Toen ze me zag, legde ze de tuinschaar op tafel.

‘Hoi Tom. Leuke dag gehad?’

Ik knikte.

‘We gaan een werkstuk maken over Indonesië,’ zei ik.

‘Indonesië? Hoe komen jullie daar nou weer bij?’

‘Zomaar.’

Ik maakte een verveeld gebaar met mijn hand omdat ik geen zin had om het hele verhaal nog eens te vertellen. Eén keer was meer dan genoeg.

‘En wie zijn we?’

‘Mehmet, Myrthe en ik...’

Zuchtend plofte ik neer in een rieten stoel.

‘Kijk. Deze kregen we van de meester.’

Ik haalde het werkblad uit mijn zak en gaf het haar. Mijn moeder ging zitten en begon aandachtig te lezen.

Op tafel lag een stapeltje post. Mijn hand werd naar een dichtgevouwen briefje getrokken dat boven op de stapel lag. Ik vouwde het open en las:

Toko Tjitjaks en Kodoks
Speciaalzaak Indonesië
Koloniale kwaliteit
Turfsteeg 10
(Maandags gesloten)

Alweer Indonesië? Dat kon toch bijna geen toeval meer zijn! Ik kreeg een raar gevoel, alsof iets geheimzinnigs steeds dichterbij kwam, en bekeek het met de hand geschreven briefje wat nauwkeuriger. Het was geen gewone reclame, want die stond altijd vol felle kleuren en schreeuwende aanbiedingen en het was ook geen kopietje, want nergens zaten zwarte randen, inktvegen of strepen. Dit was anders; het deed me bijna denken aan een soort uitnodiging.

‘Kwam dit met de post?’

Mijn moeder keek verstoord op, knikte en las verder. Toen keek ze plotseling op, alsof haar iets te binnen schoot.

‘Nee, wacht. Dat briefje werd vanmorgen in de bus gedaan door een kleine, donkere jongen. Ik weet het nog precies, want ik stond in de keuken. Ik stak mijn hand nog op, maar hij zag me niet. Hij had trouwens een hartstikke leuk mutsje op zijn hoofd. Is dat tegenwoordig in of zo?’

Ik mompelde dat ik dat niet wist en legde het papiertje terug op het stapeltje. Ik ging binnen cola halen.

‘Leuk hoor,’ zei mijn moeder toen ik terug was. ‘In-

donesië... Daar valt een hoop over te vertellen. Ik heb nog wel een aardig boek in de kast staan. En, weet je...'

Haar gezicht betrok.

'Wat?' vroeg ik.

'Nee, laat maar.'

'Wat nou?' drong ik aan.

'Ach nee, ik dacht dat opa jullie wel zou kunnen helpen, hij heeft vlak na de Tweede Wereldoorlog lange tijd in Indonesië gezeten.'

Verrast keek ik op.

'Opa? Meen je dat nou?'

Mijn moeder knikte ernstig. Ik kreeg een idee.

'Misschien heeft hij wel spullen die we vrijdag voor de presentatie kunnen gebruiken. Wil jij hem bellen?'

'Dat hoeft niet. Hij komt zondag en blijft waarschijnlijk een paar weekjes. Op jouw kamer. Is dat goed?'

'Ja hoor,' zei ik meteen, 'ik slaap wel op de computerkamer. Geweldig, zeg. Kan hij me alles over Indonesië vertellen.'

'Ik weet niet of hij daar op zit te wachten,' klonk het aarzelend. 'Hij...'

Ik boog me naar haar over.

'Hij...?'

Mijn moeder plukte aan haar oorlel alsof dat haar hielp de juiste woorden te vinden.

'Het gaat helemaal niet goed met hem, Tom.'

Er viel een lange stilte. Ik keek de tuin in en dacht aan opa. Dat het niet goed met hem ging, was geen nieuws. Na oma's dood, vorig jaar, was hij veranderd, stiller geworden. Op de begrafenis leek hij wel een wassen beeld, hij had bijna niks gezegd, niet eens gehuild.

Hij zat nu alleen in het oude huis, midden in een doodlopende straat waar vogels je 's morgens wakker floten en waar bijna nooit auto's reden. Vroeger gingen we daar vaak logeren: vrijdags heen en zondags terug. Maar die tijd was voorbij. Logeren deden we al lang niet meer en opa woonde nu helemaal alleen in dat grote, eenzame huis.

Mijn moeder was natuurlijk elke dag met hem bezig. Elke woensdagmiddag ging ze bij hem op bezoek om de boel een beetje schoon te houden, en af en toe ging ik met haar mee.

Er was iets verschrikkelijks gebeurd, maar wat kon ik eraan doen? Oma was er niet meer en opa was veranderd. Hij zei niet veel, ook niet tegen mij. Op mijn verjaardag leek hij bijna onzichtbaar en toen mijn vader zijn camera tevoorschijn haalde, verdween hij als een speer de tuin in. Het was voor iedereen duidelijk: opa had geen zin meer in gezelligheid.

Er kwam een vraag in me op die ik bijna niet durfde te stellen.

'Hij gaat toch niet dood?'

'Nee, nee, zover is het gelukkig nog niet, maar... ik

weet het niet... het is alsof hij aan het verstenen is. Zoiets.'

Verstenen. Daar kon ik me wel iets bij voorstellen: opa als een soort standbeeld in zijn stoel bij het raam. Dat was de opa van het afgelopen jaar.

'Gek, hè,' zei ik. 'Dat iemand zo kan veranderen.'

Mijn moeder dacht na. Ik voelde dat ze weer naar woorden zocht.

'Weet je, Tom, jouw opa leeft in twee werelden en jij hebt altijd de zonnige kant gezien. Maar er was ook een andere kant: donker, wantrouwig en somber, en die was er al lang voor oma stierf. Ik weet nog dat vroeger de deuren altijd dicht moesten, het liefst op slot, en als ik dat als kind vergat, kon hij razend worden.'

Ze zuchtte even.

'En hij was bang, bang voor harde, onverwachte geluiden en altijd moest het licht aan, zelfs overdag! Alles hield die man in de gaten, waar we ook waren, het was alsof hij dacht dat er iemand achter hem aan zat. En dan die afschuwelijke nachtmerries! Hoe vaak hij niet schreeuwend wakker werd, midden in de nacht.'

'Heb je hem nooit gevraagd wat er was?' vroeg ik verwonderd.

Mijn moeder schudde haar hoofd.

'Nee, dat durfde ik niet, dus hield ik mijn mond, en hij zei ook niets. Blijkbaar wilde hij iets voor mij verborgen houden.'

‘Ook voor oma?’

‘Zelfs voor je oma. Zij zag ook dat er iets was, ze wist dat hij met iets worstelde dat groter was dan hijzelf, maar hij wilde er niet over praten. Vlak voor haar dood vertelde oma me dat ze wel bij hem had aangedrongen om te vertellen wat er aan de hand was, maar dat draaide altijd op een knallende ruzie uit. Door dat gedoe hebben die twee de laatste jaren aardig wat af gevochten. Het is eigenlijk een wonder dat ze bij elkaar zijn gebleven.’

Ze glimlachte, alsof ze zich verontschuldigde voor opa’s vreemde gedrag.

‘Dat wist ik niet,’ zei ik.

‘Je hoeft ook niet alles te weten, lieverd. Je opa heeft nog steeds veel last van nachtmerries en daarom wil ik dat hij een tijdje bij ons komt logeren. Misschien kunnen wij wat van de pijn wegnemen.’

‘Mist hij oma erg?’

Mijn moeder boog zich naar mij over en legde haar hand op de tafel.

‘Alleen zijn is niet makkelijk. Vooral niet als er niemand is om tegen te praten, leuke dingen mee te doen, desnoods ruzie mee te maken. Je hele wereld verandert dan. Zoiets is niet voor te stellen.’

Ik knikte en dronk mijn cola op. Daarna was het even stil, ik wist niet wat ik zeggen moest.

‘Maar misschien is het wel goed als je met hem over vroeger praat,’ zei mijn moeder na een poos. ‘Misschien fleurt hij daarvan op. Je weet maar nooit.’

Er verschenen een paar denkrimpels in haar voorhoofd.

‘Trouwens, zijn kist met Indonesiëspullen staat boven op zolder. Na oma’s dood wilde hij dat ding meteen weggooien. Alles wat met vroeger te maken had, deed pijn en moest weg. Gelukkig hebben je vader en ik de kist stiekem meegenomen en hier op zolder neergezet.’

‘Mag ik hem zien?’ vroeg ik opgewonden.

‘Tuurlijk, maar ik moet je teleurstellen: er is geen sleuteltje meer, die konden we nergens vinden. Het is een grote groene reiskist en hij staat volgens mij helemaal achterin.’

Ik sprong overeind en vloog naar de woonkamer.

‘Ho, ho! Wacht even!’ hoorde ik roepen.

Ik draaide me om. Mijn moeder keek me aan vanuit haar tuinstoel en stak een waarschuwende vinger op.

‘Geen woord tegen opa, hè? Als hij ontdekt dat die kist er nog is, breekt de hel los.’

‘Afgesproken!’